

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

A. Βαλκανικές Σπουδές

1. Εισαγωγή στις Βαλκανικές Σπουδές

(Μάθημα υποχρεωτικό 2ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Μάθημα σε μορφή παραδόσεων. Οι παραδόσεις εμπλουτίζονται με παρουσίαση, μελέτη και ανάλυση αντιπροσωπευτικών πηγών.

Σκοπός του μαθήματος: μέσα από την ιστορική προσέγγιση των βαλκανικών κρατών από τον 6ο αιώνα ως το τέλος του 19ου αιώνα οι φοιτητές να εξοικειωθούν, αρχικά, με τα σημαντικά γεγονότα της υπό μελέτη περιόδου, ενώ μέσα από τη μελέτη των πηγών να αναπτύξουν παράλληλα την κριτική τους ικανότητα ως προς την αξιολόγηση των πληροφοριών που εμπεριέχονται σε αυτές.

Διάγραμμα μαθημάτων: η εξέλιξη των Βαλκανικών Σπουδών μέχρι σήμερα, «παρουσίαση» του χώρου της βαλκανικής χερσονήσου, η βυζαντινή εξουσία στην περιοχή, η εμφάνιση και εγκατάσταση των Σλάβων, ο εκχριστιανισμός των Σλάβων και το σλαβικό αλφάβητο, η εθνογένεση των βαλκανικών λαών, το μεσαιωνικό βουλγαρικό κράτος, το σερβικό κράτος των Νεμάνια, η πολιτική του Βυζαντίου απέναντι στα νεοσύστατα κράτη, κροατικό και αλβανικό κράτος, ρουμανικά κρατικά μορφώματα, η οθωμανική κατάκτηση της βαλκανικής χερσονήσου και η κατάσταση στην περιοχή μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα

2. Η οθωμανική επέκταση στα Βαλκάνια

(Μάθημα επιλογής 6ου και 8ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Στα μέσα του 14ου αιώνα οι Οθωμανοί διαπεραιώθηκαν στον ευρωπαϊκό χώρο, καθώς οι περιοχές της περιοχής της βαλκανικής χερσονήσου απετέλεσαν τον επόμενο στόχο κατάκτησης. Οι αποδυναμωμένοι Σέρβοι, Βούλγαροι και Αλβανοί δε μπορούσαν να προβάλλουν αποτελεσματική αντίσταση, ενώ ακόμη και πιο οργανωμένες προσπάθειες με τη σύμπραξη των κρατών της κεντρικής Ευρώπης απέτυχαν παταγωδώς (μάχη του Έβρου-1371, μάχη του Κοσσυφοπεδίου-1389, σταυροφορία της Νικόπολης-1396, σταυροφορία της Βάρνας-1444 κ.ά.). Έχοντας σταθεροποιήσει την εξουσία τους στη βαλκανική χερσόνησο το 1529 έφθασαν απειλητικά μέχρι τα τείχη της Βιέννης, την οποία, όμως, απέτυχαν να κατακτήσουν.

Αντικείμενο του μαθήματος είναι να καταδειχθεί: α) η πορεία της οθωμανικής προώθησης στη βαλκανική χερσόνησο, β) ο ρόλος της Θράκης και της Μακεδονίας ως μόνιμων στρατιωτικών βάσεων στο πρώτο στάδιο των επιχειρήσεων, γ) ο τρόπος κατάκτησης των σημαντικών αστικών κέντρων, δ) η αντίσταση των Σέρβων, Βουλγάρων και Αλβανών απέναντι στον οθωμανικό επεκτατισμό, ε) οι μάχες που έλαβαν χώρα στα Βαλκάνια, τα αποτελέσματα και οι συνέπειές τους, στ) οι σχέσεις των βαλκανικών κρατών με το Βυζάντιο και η προσπάθεια δημιουργίας ενός «αντι-οθωμανικού» συνασπισμού για την εκδίωξη των Οθωμανών από τον ευρωπαϊκό χώρο, ζ) οι συνέπειες της κατάκτησης, η) οι δημογραφικές μεταβολές στη βαλκανική χερσόνησο, θ) η συνύπαρξη του χριστιανικού και του μουσουλμανικού στοιχείου, ι) οι κοινωνικοί θεσμοί και η οικονομία των υπόδουλων βαλκανικών λαών.

B. Ιστορία των Μεσαιωνικών Λαών της της Ανατολής

1. Ο δρόμος του μεταξιού ως καταλύτης πολιτικών και πολιτιστικών δράσεων και αλληλεπιδράσεων: Συγκλίσεις και αποκλίσεις (c. 7ος – 15ος αιώνας)

(Μάθημα επιλογής 6ου και 8ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Ο χερσαίος και θαλάσσιος δρόμος του μεταξιού αποτέλεσε τον κύριο σύνδεσμο μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Ο δρόμος του μεταξιού διασχιζόταν από εμπόρους, τεχνίτες, μοναχούς και ιεραπόστολους, διπλωμάτες, νομάδες και στρατιώτες, και είχε τεράστια οικονομική, εμπορική, πολιτική, στρατιωτική και γεωστρατηγική σημασία. Ο ρόλος του δρόμου του μεταξιού στη διακίνηση και ανταλλαγή πρώτων υλών, προϊόντων

(καθημερινής χρήσης και πολυτελείας), τεχνοτροπιών (π.χ. υαλοτεχνία, μεταξουργία, κατασκευή στρατιωτικού εξοπλισμού) και κουλτούρων (θρησκευτική, πολιτική, πολεμική), υπήρξε τόσο καταλυτικός που ορισμένες φορές μας επιτρέπει να χαρακτηρίσουμε τις δύο τελευταίες ως «ευρασιατικές». Στο μάθημα θα μελετηθούν τα παραπάνω φαινόμενα με έμφαση κυρίως στις συγκλίσεις και αποκλίσεις ανάμεσα στην Ανατολή και Δύση δηλ. τις μεγάλες αυτοκρατορίες, όσον αφορά τη χρήση, υιοθέτηση και μετασχηματισμό προϊόντων, τεχνοτροπιών και κουλτούρων που διακινήθηκαν μέσω αυτού του δρόμου, αλλά και την αντιμετώπιση των προκλήσεων (στρατιωτικών, οικονομικών, διπλωματικών, πολιτικών) που συνεπαγόταν η διασύνδεση του δρόμου του μεταξιού. Στο μάθημα θα δοθούν σεμιναριακές εργασίες σε όσους ενδιαφέρονται.

2. Εισαγωγή στην ιστορία των λαών της Στέπας: Προέλευση, κοινωνία και πολιτική, μεταναστεύσεις και μετασχηματισμοί (5ος–15ος αιώνες)

(Μάθημα υποχρεωτικό 4ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Οι μετακινήσεις των λαών της Στέπας που έλαβαν χώρα κατά την Ύστερη Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του γεωπολιτικού και πολιτισμικού χάρτη τόσο της εποχής, όσο και του σήμερα. Στο συγκεκριμένο μάθημα θα μελετηθούν η προέλευση των λαών της Στέπας (π.χ. Ούννοι, Άβαροι, Βούλγαροι, Ρως, Ούγγροι, Πετσενέγοι και Κουμάνοι), η πολιτική, κοινωνική και στρατιωτική τους οργάνωση, καθώς και η μετανάστευσή τους προς την περιοχή του Εύξεινου Πόντου και των Βαλκανίων. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στα ενδογενή και εξωγενή κίνητρα που συνέβαλαν στις μετακινήσεις τους, στους μετασχηματισμούς που προκλήθηκαν από την εγκατάστασή τους εντός και εκτός των συνόρων των μεγάλων αυτοκρατοριών της εποχής (πρωτίστως της Βυζαντινής και δευτερευόντως της Αγίας Ρωμαϊκής), καθώς και στις πολιτισμικές, εμπορικές, διπλωματικές και στρατιωτικές αλληλεπιδράσεις τους με τις αυτοκρατορίες αυτές. Στο μάθημα θα δοθούν σεμιναριακές εργασίες σε όσους ενδιαφέρονται.

Γ. Άνθρωπος και Περιβάλλον

1. Αρχαίο Περιβάλλον και Παλαιοοικονομία

(Μάθημα επιλογής 6ου και 8ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Το μάθημα επιχειρεί να προσεγγίσει τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό του περιβάλλον στην αρχαιότητα μέσω της μελέτης των βιοαρχαιολογικών καταλοίπων (οστά, σπόροι, γύρη), τα οποία μέχρι πριν λίγα χρόνια αποτελούσαν παραγνωρισμένα αρχαιολογικά ευρήματα. Θα εξεταστούν ζητήματα που αφορούν στη διατήρησή τους στο αρχαιολογικό αρχείο και τη συλλογή τους στην ανασκαφή, θα παρουσιαστούν οι μέθοδοι και τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την μελέτη τους, και θα επιχειρηθεί να αναδειχθούν ζητήματα παλαιοοικονομίας με απώτερο στόχο την προσέγγιση και την κατανόηση μοτίβων ανθρώπινης συμπεριφοράς στις προϊστορικές κοινωνίες.

2. Παλαιοπεριβάλλον και ανθρώπινη δραστηριότητα

(Μάθημα επιλογής 6ου και 8ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Στο μάθημα θα εξεταστούν ζητήματα οικονομίας, κοινωνικής οργάνωσης και χρήσης του χώρου στην αρχαιότητα, υπό το πρίσμα της σχέσης του ανθρώπου με το φυσικό του περιβάλλον και όπως αυτά εξετάζονται από τις βιο-αρχαιολογικές επιστήμες. Η ενότητα επίσης θα καλύψει τις τελετουργικές, τις λατρευτικές και τις συμβολικές πτυχές της σχέσης ανθρώπου-περιβάλλοντος, και ενώ θα επικεντρώνεται στην αρχαιολογία, θα κάνει χρήση τόσο εθνογραφικών, όσο και ιστορικών και εικονογραφικών πηγών.

Δ. Κοινωνική και Διανοητική Ιστορία στην Ευρώπη και την Ελλάδα (19ος-20ος αιώνες)

1. Διανοούμενοι και κοινωνικές διεκδικήσεις: διαπροσωπικά, θεσμικά και πολιτικά διλήμματα (19ος-20ος αι.)

(Μάθημα επιλογής 6ου και 8ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Το μάθημα κινείται σε δύο ερευνητικές κατευθύνσεις. **I.** στην αναζήτηση των όρων που επέτρεψαν την ανάδειξη των διανοουμένων στον δημόσιο χώρο στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, με επίκεντρο την υπόθεση Dreyfus. Παρακολουθούμε το πέρασμα από τον ουμανιστή ή τον επιστήμονα των πανεπιστημίων των νεότερων χρόνων, από τον ειδήμονα ή τον τεχνοκράτη των πανεπιστημιακών εξειδικεύσεων του 19^{ου} αιώνα, στον διανοούμενο, δηλαδή σε μια δημόσια φιγούρα που χαράσσει ιδεολογικές κατευθύνσεις και ασκεί επιρροή σε μεγάλα κοινωνικά ζητήματα. **II.** Στη συγκρότηση των διανοουμένων σε μια διακριτή και αναγνωρισμένη κοινωνική δύναμη που συντελεί στην ανάπτυξη διανοητικών, θεσμικών/χρηματοδοτικών και ιδεολογικών δικτύων (κυρίως μεταξύ δυτικής Ευρώπης και ΗΠΑ) κυρίως στη μεταπολεμική περίοδο. Στη δεύτερη ενότητα εξετάζονται θέματα όπως η μαζικοποίηση των πανεπιστημίων και ο φοιτητικός συνδικαλισμός που μετατοπίζεται από διεκδικήσεις για τη φοιτητική μέριμνα στο πλαίσιο του κράτους πρόνοιας σε κοινωνικές εξεγέρσεις για τα μεγάλα θέματα του καιρού του.

2. Κοινωνικές διεκδικήσεις και φοιτητικές κινητοποιήσεις στην Ελλάδα (19^{ος}-20^{ος} αιώνας)
(Μάθημα επιλογής βου και 8ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Το μάθημα εξετάζει την παρουσία της φοιτητικής νεολαίας στο ελληνικό πανεπιστήμιο και κυρίως στον δημόσιο χώρο εκτός πανεπιστημίου, στο πεδίο δηλαδή των συλλογικών διεκδικήσεων, από τον 19^ο αιώνα μέχρι και τον 20^ο αιώνα. Θα διερευνηθούν οι τρόποι με τους οποίους οι φοιτητές απέκτησαν πολιτική συνείδηση και κινητοποιήθηκαν με βάση ευρύτερα πολιτικά, διανοητικά και κοινωνικά ζητήματα, αξιοποιώντας τόσο την πανεπιστημιακή τους κατάρτιση όσο και το κοινωνικό τους κύρος. Η δημόσια εκδήλωση φοιτητικής διαμαρτυρίας χαρακτηριζόταν από μία ασυνέχεια μεταξύ του 19^{ου} αι. και των μεσοπολεμικών χρόνων από τη μια μεριά και της μεταπολεμικής περιόδου από την άλλη. Η συλλογική πολιτική δράση κατά την πρώτη περίοδο ήταν μια μάλλον περιθωριακή και ασυνεχής παρέμβαση απέναντι στις ευρύτερες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις, σε αντίθεση με την επίδραση που άσκησε το φοιτητικό κίνημα στις πολιτικοκοινωνικές εξελίξεις από τη δεκαετία του 1950 και μετά. Το μάθημα θα πρέπει να προτείνει μία περιοδολόγηση της ιστορίας του ελληνικού φοιτητικού κινήματος. Στο πλαίσιο του μαθήματος μπορούν να εξεταστούν και να αναλυθούν συγκεκριμένες φοιτητικές κινητοποιήσεις, π.χ. τα «Ευαγγελικά» του 1901, τα «Συνταγματικά» του 1911, η σημασία της υποστήριξης του δημοτικισμού, η συμβολή του φοιτητικού κινήματος στη διχοτομία εθνοφροσύνης και αριστεράς κατά τον Μεσοπόλεμο, πανεπιστήμιο και αντίσταση, πανεπιστήμιο και εμφύλιος, το 1-1-4, τα χαρακτηριστικά του αντιδικτατορικού φοιτητικού κινήματος, το φοιτητικό κίνημα στα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης κ.ο.κ.